

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Discursurile d-lui Maiorescu.
ST. O. IOSIF. — Bolnav (poezie).
M. SADOVEANU. — Pribegii (nuvelă).
G. VINEȘ. — Puiul mamei (poezie).
V. ALEXANDRI. — Biserica din Mircești.
RED. — Notițe. Răspunsuri.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

||

Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA”

AU APARUT :

DRUMURI ȘI ORAȘE DIN ROMÂNIA

DE

N. IORGA

PROFESOR UNIVERSITAR

Prețul Lei 2.50

GENIU PUSTIU

ROMAN ORIGINAL INEDIT

DE

MIHAIL EMINESCU

Romanul care a fost descoperit d'abia acum, este de o mare importanță pentru literatura noastră, constituind prin caracterul său pur național una din cele mai bune cărți de educație românească.

Prețul Lei 2.—

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

DISCURSURILE D-LUI MAIORESCU

(CU PRILEJUL APARIȚIEI VOLUMULUI AL IV-lea.)

Discursurile d-lui Maiorescu au apărut în «Monitorul Oficial» tocmai cum au fost rostite. Oratorul le strânge tocmai cum se găesc în dezbaterile tipărite de gazeta Statului. El le cuprinde toate, de la marile desfășurări de luptă până la ușoarele lovituri date într'o hartă, din acele care se întilnesc în războaiele nostre parlamentare în mai mare măsură decît aiurea. Volumele acestea de cuvîntări ce se urmează din an în an alcătuiesc astfel toată activitatea de cuvîntător a d-lui Maiorescu în cele două Camere.

Din această publicație integrală se desface un mare exemplu. Unii au înțeles că trebuie să-și dea și ei la lumină, în forma unei cărți, discursurile din parlament. Pentru aceasta au făcut o alegere, înlăturînd ceia ce astăzi nu li mai poate veni la socoteală — ce bucuros ar fi adaus și schimbat din temelie, dacă lucrul ar fi fost cu putință, fiindcă e așa de plăcut ca omul să fi fost totdeauna cu aceeași față! — și dregînd poate pe alocurea, supt cuvînt de netezire literară, oarecare asperități care n'au de loc a face cu literatura. Alții au fost și ei editori integrali și impersonali ai discursurilor lor proprii, dar ei n'au băgat de samă că o astfel de ediție se îndreptățește numai atunci cînd fără dînsa mulți cetitori ar fi siliți să caute *prea deseamă* în paginile de hirtie rea și urit tipar mărunț ale «Monitorului». Exemplul era însă aiurea: iată, va să zică, într'o țară care mai în toate își caută îndrumarea, într'o viață politică în care perspectivele sînt puține și înguste, într'un mediu de legături ce se încrucișează și se schimbă, într'o vreme aplecată încă și azi spre flecăriă ieftenă și încrezută, cineva care se poate mîndri de fiecare lucru ce l-a spus în Sfatul cel mare al țerii și de toate cele spuse de dînsul împreună. Iată decî un om care se recunoaște întreg în trecutul său, imutabil fiindcă a fost cumpănit și înțelept și și-a mărturisit drept cugetul. Iată un orator care știe că n'a făcut pe nimeni să piardă timpul,

fiindcă el ar fi avut timp de pierdut. Discursurile sale nu trebuie curățite și făurite ca să se lege într-o citva; ele se prind de sine într-o dreaptă linie de oțel, de scinteierea căreia poate fi — nu atît mîndru: cuvîntul nu s'ar potrivi cu firea d-lui Maiorescu —, ci mulțămît, intelectual și senin mulțămît acela care le-a rostit, rar, răsopicat și trainic. Lecția stă aici: și alții, printre cei tineri cari se cred chemați în viața politică, să se învețe a fi cumpătați, siguri, prevăzători și totdeauna în pacea desăvîrșită cu sine însuși, izvor de putere cum nu mai este altul.

* * *

Cine caută culoarea discursurilor d-lui Maiorescu, trebuie să zică neapărat că ele sînt *personale*, și iată în ce înțeles.

În lupta politică, ideile se văd prin oameni. S'a ris adeseori, cu jignitorul ris al batjocurii, de cîți au spus că se îndreaptă după o personalitate și țintesc împotriva unei personalități. Vreau ca țara să fie în minile cutăruia și-și încoardă toate puterile pentru ca ea să nu cadă în ghiarele cutăruia. O asemenea mărturisire se găsește înjosoare și pătimașă de mulții judecători iefteni ai faptelor altuia. Căci doar mai presus de persoane — fie ele ce-ar fi — sînt ideile! De sigur, dar ideile acestea n'au nici-odată originalitatea, noutatea, precizia și veșnicia cugetărilor științifice; un strălucit program de guvern poate să apară, privit dintr'un anume punct de vedere, ca o adunătură de locuri comune. De corpurile de doctrină politică: liberalism, conservatism, radicalism, socialism, — aceste venerabile blocuri eractice, lăsate de revoluții ce sînt acum îndepărtate, împietrite istoricește, — nici nu mai vorbim; ele pot fi astăzi numai nume de războiu, care n'au a face cu lupta ce se dă supt semnul lor. Chestia e cum înțelege X sau Y, om cu mulți aderenți, cu multe simpatii și cu un trecut, reformele ce propune, cîrmuirea ce recomandă, idealul spre care arată cu mîna sa de călăuz. *Acesta* e lucrul însemnat.

Mai ales la noi. Aiurea sînt tradiții, sînt moșteniri care se socot sfinte pentru un suflet loial, sînt amintiri pe care nici o gîndire în abstract nu le poate distruge, sînt puternice interese sociale, sînt antagonisme religioase, iar, în unele țeri, adînci vrăjmășii naționale. La noi toate acestea lipsesc. O perdea de plumb a căzut greoaie asupra trecutului. Avem o singură clasă numeroasă, muncitoare, adevărat românească, potrivită pentru a ni sprijini viitorul, în adevăr interesantă: clasa țerănească. Toți se gîndesc astăzi la dînsa, căci

dragostea liberalilor de la 1860 până la 1880 pentru clasa orășenească fabricată de luptele politice, s'a stins aproape, și boierii nu mai sînt. Deosebiriile vin numai din culoarea pe care o dă temperamentul unui conducător sau al altuia cîrmuirii, operei, neapărate, de înaintare și întregire a noastră.

Deci, de persoane se ocupă întiiu cuvîntările d-lui Maiorescu. Ele sînt elementul *real*, și acest orator, realist ca și prietenul și șeful său d. Carp, nu-și pierde vremea făcînd cununii de flori pentru mormintul ideilor stinse. E o analiză pătrunzătoare, nimicitoare—nu însă prin lovituri tari, dramatice, prin avînturi și trăsnete, ci printr'o elegantă, zimbitoare operă de liniștită dezvoltare a unei idei—a celor ce s'au făcut și spus de personalitățile dușmane.

De originile, de însușirile și defectele, de culoarea și partea fiecărei individualități, de întregimea adversarului, oratorul nu se preocupă, cu toate că are în această privință păreriile sale. Poate că ar face-o în memorii pe care le-ar lăsa ca să le publice alții. dar în memoriile ce sînt prefețele la fiecare volum și care desăvîrșesc o luptă începută în discursuri, el nu face aceasta. Îl interesează numai anumite întrebări cu totul speciale din multele pe care le poate deștepta acțiunea adversarilor (nu dușmanului). Sîntem în parlament, vremea e măsurată pentru ori-ce om cu noțiunea interesului public, mai presus de interesul de partid; un vot trebuie să se determine, o deprindere rea trebuie să se înlătore pentru viitor. Oratorul se va ocupa de patru lucruri, tema orî-cărui discurs al d-lui Maiorescu: de adevărul premiselor, de dreptatea judecătii, de consecvența vorbitorului și, în sfîrșit. de cuviința formei. D. Maiorescu e profesor de logică și critic literar din punctul de vedere al gustului. Ce ar fi putut să fie mai bine?

Mult se mai minte la noi și până astăzi: une ori repetiția minciunii îngrozește. Nu există încă mijlocul ca să-ți scuturi o calomnie din spinare. Unul va minți din neînțelegere — decî un fel de mincinos veridic, fiind că spune, dacă nu ce este lucrul, cel puțin cum i se pare lui că este: altul din patimă, și cit de mulți sînt pătimașii aceștia, cărora valurile calde ale singelui biciuit de ură, de poftă, li înneacă ori-ce scînteiere de inteligență, de dreptate, de moralitate, — adevărații stăpîniți de Necuratul! Cei mai mulți însă din ușurătate. Oratorul îndreaptă pe cel ce nu știe, pe cel ce nu înțelege, smulge, printr'o mișcare puternică, dar totuși elegantă, masca dibaciului, abilului, care, cum el însuși zice de cîteva ori, nu e abil decît până l-ai descurcat. Și, atunci, dacă nu e un nerușinat adversariul — și nu lipsesc nici aceștia; o știu și eu din mica mea experiență curat li-

terară, cu adversari de tot felul —, atunci bietul om ! Ah, bietul om ! Mă rog, cetiți discursurile, strigătele acelea de mărturisire, de deznađejde, adesea înduioșătoare, ce iese din gitlejurile unor oameni cari sint, altfel, cinstiți.

A doua operație e să se urmărească felul de a judeca al adversarului. Toate metodic, la rîndul lor. Dacă firile ar fi, aici și acum, mai adincii, mai incredințate de răspunderea lor, mai adevărat culte, partea aceasta n'ar fi atît de înveselitoare. Așa însă, — este ! Ce salturi în judecări, ce îndrăzneli inconștiente sau pătimașe ! Și ce figură cînd analiza dă la iveală aceste greșeli și analistul, care e crud, mă întrebă dacă e așa ori nu, și răspunsul e o largă tăcere de ghiață, adevărată auto-pedeapsă !

Biruința e și mai singeroasă pe terenul de logică superioară, de logică a caracterului, în strălucita vinătoare a neconsecvențelor. Am fost deprinși, din generație în generație, a trăi ceasurile pe rînd, independent unele de altele, a realiza fără gînduri de filosofie, pe *carpe diem*, culege^z ziua ca o floare pe care n'o mai afli mină, al lui Horațiu. Mai e neastimpăr latin, sau latino-trac, mai bine, mai e, iarăși, ușurință și o ușoară lipsă de rușine. Din zece oameni, nouă au schimbat mai dese ori păreri decît hainele. Am fost — amintirea mă umple de mîndrie ! — un om simpatic și cinstit pentru d. I. Găvănescul, profesor de pedagogie la Iași, care-mi vestește astăzi că, oricît mi-ar fi de puțin sensibilă pielea, tot are «condeiu» pentru dînsa ; am fost un om învățat pentru d. I. Tanoviceanu, «penalist», care desprețuiește astăzi cu atita drept ignoranța mea ; pentru d. A. D. Xenopol, am fost un «tinăr genial» (*sic*) înainte de a fi un ordinar mnemotehnic. Pentru cîți alții am fost, și pentru cîți fiecare dintre pușinii oameni cari-și aduc aminte au fost și una și alta după zodia schimbătoare a intereselor, ba chiar a toanelor ! Contra adversarilor d. Maiorescu ridică stafia de care ei se tem mai mult, stafia propriului lor trecut, de care se sperie sau spre care nu cutează a mai privi. Aici spectacolul devine pe alocurea tragic...

Și, în sfîrșit, spiritul care se stăpînește mai mult, neîntrecutul virtuoaz care e domnul fiecărei vorbe, fiecărui gest, fiecărei intonații a sale, maestrul desăvirșit care scoate acorduri totdeauna clasice din propriul său suflet, care e în întregime și oricînd supus unei conștiinți limpeză ca o oglindă, — clasează necuviințele cu o răbdare resemnată care e mai pedepsitoare decît cea mai violentă apostrofă.

*

În serviciul cărui ideal stau însă aceste rare însușiri ? E o întrebare care la noi trebuie să se puie mai adese ori decît aiurea. căci

cite n'aū fost puterile ce s'aū risipit pentru scopuri nevrednice sau, și mai strașnic, fără *nicī un scop*?

D. Maiorescu însuși își spune crezul în discursul ținut în ședința de la 3 Decembre 1894, în care d-sa și prietenii d-sale fusese înviniți între altele și de cosmopolitism: «Sintem convinși că numai prin cea mai rodnică muncă națională, prin desvoltarea caracterului nostru etnic, în limbă, în literatură, în munca fizică, în costum, în istorie, în forma socială și în forma de Stat trebuie să meargă în nainte țara aceasta.»

Acest crez e și al nostru, al acelora, tot mai mulți, din tinerii de astăzi cari, și ei în mijlocul insultelor, calomniilor și intrigilor nemernice, pe un teren sau pe altul, și fiecare cu temperamentul și mijloacele sale, dar cu o încredere în neapărata biruință finală care e — o mărturisim — mai puternică decit aceia pe care o avea d. Maiorescu, luptă pentru același scop mîntuitor.

N. IORGA.

BOLNAV

*Afară iar e cer senin
Și ți-e așa de dor de soare,
Că plîngi, pe patul tău de chin
Plîngi, ca un rob în închisoare.*

*Nu plînge!.. Nu te da învins,
Nădăjuește și adastă...
Nu vezi?.. un fluturaș s'a prins
Bătînd din aripă, la fereastă.*

*Primește-l pe acest pribeag
Și-albastru fulg al primăverii:
L-o fi trimis vre-un înger drag
Spre a'ți vesti sfîrșit durerii...*

ST. O. IOSIF.

PRIBEGII

O casă singuratică, despărțită de trupul țîrgului, în mijlocul unei grădini.

Casa-i bătrînă, cu cerdac nalt și larg, cu stîlpi groși, văruiți. Acope-rișul țuguiat de draniță e verde, plin de mușchiu. În fața cerdacului, spre miază zi, doi tei frumoși, rotați, împrăstie răcoare.

În cerdacul casei, într'o zi din luna lui August, ședeau stăpîinii: Vladimir Savicky și nevasta sa Ana. Amîndoi bătrîni, încovoiați de vîntul pribegiei și de necazurile vieții. Moșneagul, cu barba albă, lungă, cu părul lung, alb, pîeptănat cu cărare la mijloc și retezat la ceafă, trage dintr'o lulea de un cot și ochii lui albaștri se uită țintă spre șesurile întinse din spre asfințit. Bătrîna, Ana, alege, dintr'un paner, un mănunchiu de flori. El e nalt și voinic încă, ea e sîntitică, cu mișcări domole. De patruzeci de ani au pribegit din Polonia lor zdrobită și s'au pripășit în țara noastră mînoasă. Țin o copilă de suflet și au ș'un fecior de treizeci de ani, holteiū, meșteșugar bun. De treizeci de ani locnesc ei aici, în casa veche și se îndeletnicesc cu grădinăria; de treizeci de ani duc o viață monotonă și tristă, în același cerdac. Au rămas singuri, cu copila de suflet, cu Magdalena; Roman, feciorul lor, de zece ani pribegeste prin lume.

Bătrînul Vladimir pufăește tacticos din lulea și-și mîngie barba; căldura după-amiezi l-a silit să se dezbrace de bluza albastră. Bătrîna alege flori. O răcoare dulce și plină de mirezme vine din grădină, din copacii plini de roadă și din florile colorate. Prin teii rotați pătrund sulii de lumină: pe iarba mare, verde ca buratecul, dedesupt, joacă bucăți de lumină albă. Frunzișul se înfloară cîteodată și un susur melodios coboară pînă în cerdacul liniștit. Din casă, pe ferestrele deschise, vine, în răstimpuri, cîte o înginare subțire de cîntec.

Deodată, un huruit răsunător tulbură tăcerea zilei. Ce-i? O căruță. Bătrînul tresare, pune pipa deoparte și se scoală. Baba ridică capul imbrobodit cu grimea albă, deasupra parmaclicului. O căruță hodorogită, c'un jidan urit pe capră, se apropie, se oprește, la poarta casei vechi. Un tînăr voinic, spătos, se coboară, c'o bucea mare în dreapta, și c'o cutie în stînga.

«Romcu! Romcu! strigă bătrîna cu glas slab. Cearcă să se scoale, dar cade, moale, alături cu florile.

— Ei da, bătrîno, e Roman, mormăește moșneagul vesel și coboară treptele scării.

— Domnul Roman!» strigă un glas subțire și capul bălai al Magdalenei se arată la fereastră.

Roman și-a lăsat jos buceaua și s'a repezit la tată-său. «Ei da bătrîno, e Roman!» mormăește Vladimir Savicky, cu lacrămile în ochi.

Își sărută feciorul, îl strânge la piept. «Ei da, bătrino, e Roman!» atîta poate zice.

«Mamă! strigă tînărul; de zece ani nu te-am văzut!»

Bătrîna plînge în tăcere; feciorul o strînge la piept, pe cînd bătrînul se învîrte prin prejur, mormăind, cu lacrimi pe barbă: «Da, da, bătrino, e Roman al nostru!»

Cînd Roman Savicky își îndreaptă trupul voinic și se întoarce, vede, în prag, o fată albă, cu ochii albaștri. Deocamdată stă încremenit; fata se uită la el zîmbind sfioasă.

«Eh-eh-eh-eh! ride bătrînul Savicky; ce nu vă mai cunceașteți? Hai, sărutați-vă, doar vă știți de cînd era Magdalena de-o șchioapă!» Tinerii se apropie, în tăcere; fata întinde obrajii zîmbind sfios, cu genele plecate și Roman o sărută.

«N'o mai cunoașteam! zice Roman; așa de mare s'a făcut!»

Bătrîna ride încetinel:

«Dar tu, Romcu, te-ai făcut și mai mare... și frumos...»

— Dacă-î Roman, zice moșneagul; Roman al nostru, bătrîno!»

Baba își sărută iar feciorul. Roman se așează pe un scaun în cerdac; bătrînul se pune la dreapta, baba la stînga, îl privesc, îl sorb cu ochii.

«Dragul mamei, dragul mamei! zice bătrîna, clătînd din cap; de cînd nu te-am văzut!»

Pe urmă, stau tăcuți și se uită unul la altul, lung-lung, zîmbind. Prin căldura și prin tăcerea zilei de August, pătrunde freamătul dulce al teilor.

«De unde vii, Roman? întrebă deodată bătrînul.

— Din Varșovia!» zice feciorul, ridicînd capul.

Moșneagul deschide ochii mari, apoi se întoarce spre Ana.

«Auzi, bătrîno, din Varșovia!» Și baba clatină capul, cu uimire: «Din Varșovia!»

— «Da! zice Roman; am colindat toată Polonia, plin de amar și am umblat prin toate părțile lumii, pe la frații noștri înstrăinați.»

Glasul lui puternic închidea o mîhnire mare în el. Bătrînii îl priveau zîmbind, cu dragoste, dar nu-l înțelegeau. De multă vreme, se stinsese în inimele lor dorul aprig de țară. Stăteau și se uitau fericiți la ochii albaștri ai lui Roman, la fața lui albă, rasă peste tot, la părul lui frumos și mare.

Tînărul prinse a vorbi. Din ce în ce glasul lui se aprindea mai tare, răsuna puternic, plin de mîhnire și de amar. Pe unde n'a fost el! Pretutindenii a fost, pretutindenii a întîlnit Poloni pribegii, veștezinindu-se printre străini, murind, departe de pămîntul strămoșilor! Pretutindenii același dor, aceeași durere! Și la vatra veche stăpînesc tiranii, trîmbița asupra înfloară văzduhurile, patrioții zac în lanțuri și umplu Siberia, mulțimea fuge de la căminurile pămîntului și străinii vin, ca un potop, în locul lor!

«Roman, Roman! zise bătrîna izbucnind în plîsete; cit de frumos vorbești tu!

— Frumos! E Roman al nostru, bătrîno! mormăi Vladimir Savicky, întunecat, frumos, dar cît de triste vești ne aduce! Și 'n sufletul lui bătrîn se grămădeau dorurile vechi și amintirile dureroase. În prag, Magdalena încremenise și se uita înfiorată la Roman.

Deodată, pe poartă intră doi bătrîni. Unul cu mustața groasă, cărunță; cellalt, cu barba lungă, în care strălucesc mănunchiuri argintii.

«A! strigă Savicky bătrînul; iaca și Palchevici! iaca și Rujancowsky... A venit Roman al nostru! Iată-l!

— Știm, zice grav Rujancowsky, l-am văzut!

— Da-da, l-am văzut!» murmură și Palchevici.

Se apropie amîndoi, scutură cu tărie mina lui Roman.

«Bună-ziua, bine-ai venit! Iată, acum toți Polonii din tirgul acesta s'au strîns la un loc!... zice Rujancowsky.

— Cum? întrebă Roman, numai ațiția aū rămas?

— Ceilalți s'au dus! zice trist bătrînul Sawicky.

— Da, s'au dus!» murmură și Palchevici, trecîndu-și degetele prin mustățile mari, cărunte.

Toți tac un răstimp.

«Bătrîno, vorbește Vladimir Sawicky, du-te și scoate o cană de vin; și adă și ceva de gustat, poate i-i foame lui Roman... Dar unde ești? Unde-i Ana? întrebă moșneagul, uitîndu-se la Magdalena.

— S'a dus să pregătească totul, n'ai grijă! răspunde fata zîmbind.

— Bine, bine. — Apoi se întoarce spre ceilalți doi Leși: — Voi nu știți cum vorbește Roman... Să-l auziți... Roman, ia mai spune odată!»

Bătrîna vine cu vin și cu friptură rece. Pune friptura înaintea băii tului și vinul înaintea bătrînilor. Încep toți să vorbească. Glasul lui Roman iar răsună dureros în tăcerea zilei de vară. Apoi încep să închine pahare de vin în sănătatea lui Roman, în sănătatea tuturor...

«Pentru Polonia!» strigă Roman aprins, bătînd cu pumnul în masă. Și iar începe să vorbească:

«Par'că știți vbi cum murmură și se mișcă poporul asuprit? În curînd are să pornească un avînt năprasnic care va dărîma temnițele, și trimbița libertății iar va începe să sune pe pămîntul nostru. Ah! nu știți voi cîtă durere și cît amar e acolo! Străinătate și pustiū! De cînd a murit Cosciusco, e străinătate și pustiū pretutîndeni! Mamă! strigă apoi Roman întorcîndu-se spre bătrînă; adă cutia cea de olo... Am să vă cînt ceva...» După vorbele acestea ochii lui albaștri se întunecară și rămaseră pironiți în gol.

Bătrînii se uitaū la el înfiorați, cu capetele în piept, fără de nici un cuvînt. În casa bătrînă era liniște, în grădină era liniște; la asfîntit, un soare roș, incununat de nourî de jărătic, se cufunda în mările verzi ale codrilor. Razele galbene pătrundeau pînă în cerdacul vechiū și sticleau în pletele lui Roman.

Baba aduse cutia.

«Așa... zise tînărul; am să vă cînt din țiteră; am să vă cînt durerea noastră...» Apoi, sub degetele lui, coardele murmurară, se deșteptară par'că din somn. Roman se plecă și începu, pe cînd, împrejur, bătrînii stăteau ca niște sfinți.

Tonuri triste vibrau în liniștea casei bătrîne, note subțiri, dureroase, ca niște strigăte chinute de departe, în tonări adînci în care tremura jalea. Melodia se ridica plîngînd în asfințitul limpede, par'că petrecea un stol de paseri călătoare.

Iar în sufețele bătrînilor, ca o vijelie, se ridicară durerile vechi. Cîntecul jelea ruina țerii frumoase; toți parcă ascultau, într'un vis dureros, plîngerile întristate ale celor cari mureau în țărîna Patriei. Par'că vedeau pe Cosciusco, obosit de lupte, plin de sînge, îngenunchind cu sabia în mină. Finis Poloniae! S'a sfîrșit Polonia!

Ruini pretutindenî, moarte pretutindenî; un murmur de jale se ridică: Se duc copiii tăi, țară nenorocită, să se zbuciume și să moară în pămînturi străine!

Coardele plîngeau în apusul limpede, suspinau pline de mîhnire. Apoi, încet-încet, melodia slăbi, ostenită de durere, și cel din urmă acord, sfîșietor, slab, ca un freamăt depărtat, muri în mijlocul unei tăceri de moarte.

Toți parcă erau niște stane de piatră. Roman își plecă capul pe-o mină și ochii lui se îndreptară, plini de durere, spre asfințitul sîngeros. Bărbia îi tremura; o frămîntare cumplită se petrecea în sufletul lui. Bătrînii ședeau, doborîți, ca niște răniți, cu capetele în piept; bătrîna plîngea încet, oftînd, cu ochii la Roman al ei.

Cînd tînărul își întoarse ochii spre ușă, zări două lacrimi luminoase în ochii albaștri ai Magdalenei, și ochii lui rămaseră pironiți în ochii fetei, într'o tăcere adîncă, pe cînd cele din urmă raze sîngeroase se ștergeau de pe codri.

MIHAI SADOVEANU.

PUIUL MAMEI

Puișorul mamei doarme; doarme scumpa mamei floare,
 Cu mînuțele-amîndouă pernă sub obraz făcute.
 Înnecat în valuri de-aur lin se odihnește chipu-i,
 Liniștită, răsufierea aburește gura mică.
 Sub pleoape ochii umezi — două picături albastre —
 Văd minuni prin raiuri: îngeri, cum îl duc ușor de mină
 Și îi spun să bage seama să nu cază pe cărare,
 Că rochița 'și murdărește, florile din mîini le rupe;
 El, supus, ascultă toate, nebunii de loc nu face,
 Nici rochița nu'și boțeste, pe nimic nu pune mîna;

Vede el că e cuminte, dar se face mai cuminte!

Iată'n unde luminoase, pe-o potecă se coboară
Maica Domnului spre dînsul... Fața sfîntă îi surîde,
O lucire se prelinge peste pleoapele-î lăsate,
Și sub genele-aurite două ape vii lucesc,
Dulci, de-ți luminează'n suflet!. Cum mai seamănă cu mama!
Iubitoare 'ntinde mîna, el îndată'i sboară 'n brațe,
Îl sărută-apoi pe frunte, părul creț i-l tot mingie...

Ca un filfiit de aripî se topește o cîntare,
Poame de rubin se-apleacă în verdeața mătăsoasă.
Și argint pe rîuri curge, iar pe cer sînt nori de aur...

Un altar măreț se-arată și luminele pe dînsul
Se agață'n șiruri dese, — rămurele de sulină, —
Toate își lungesc văpaia spre o cruce'mpăratească;
Și'n miresmele de smirnă, și în murmurul de rugă,
Pe un tron de pietre scumpe, stă bătrînul Dumnezeu!...

Lîngă fiu veghează mama... Gîndu'i vesel făurește
O viață fericită... De s'ar face el mai mare,
Ca să'l poarte mama, poarte, prin grădinile cu flori.
Să'l trimită în poene, turma blîndă să păzească,
Și'n amurg să'i iasă'n cale, sprintenă ca o copilă,
Să ofteze-o lume'ntreagă după-așa fecior cuminte!
Vai, ce gînduri de nebună! Să mi-l lase singur, dînsa!
Cînd de-abia cu ochi-l vede! Ca pe-un Făt-frumos îl crește,
Nici cu gura nu'l atinge, Doamne, să nu se topească;
Și pe fluturi nu'i prea lasă să'l sărute-așa obraznic,
Și nici vîntul să nu'l bată, nu'i de el așa podoabă!

Sub cămașa cu altițe sinu 'ntr'un oftat se 'naltă:
Îngînițd o mîngiere, biata maică ațipește,
Și odorul doarme-alături, dragul mamiî, drag!

Urlă-afară vijelia, ploaia răpăe în geamuri.
O vedenie urită la fereastră crunt rînjește,
Fuge-apoi țipînd cu spaîmă, printre stropii reci de apă,
Căci un înger alb veghiază în odaia adormită.
Somnul pleacă mamiî capul peste piept. Afară plouă...

BISERICA DIN MIRCEȘTI¹

Iubite Domnule Maiorescu, —Vroiți să ascultați istoria unei biserici de țară? Eat'o! In satul Mircești există o bisericuță vechie, durată în lemn de ștejar și ornată în arabescuri foarte frumoase pe care le săpase un sculptor necunoscut de-alungul grinzelor. Acest templu modest, cap d'operă pierdut în cîmp și încungiurat de morminturi, era deservit de un preot care, printre alte daruri, avea și darul beției. Intr'o duminică, or fi acum ciți-va ani, preasfințitul, doritor de a schimba potirul pe stacană și de-a părăsi mai de grabă altarul, pentru ca să se ducă la taraba crișmei, ceti liturghia din fugă și alergă la jupîn Moisi, uitînd să stingă lumînările în biserică. Era vînt mare în acea zi; vîntul suflînd printr'un geam stricat, găsi de cuviință a filfii perdeaoa și a o apropia de para unei luminări. Îndată perdeaoa luă foc și dete foc bisericeii... Palalae!! Templul centenar arse într'o clipă din streșină până 'n temelie și se înălță la cer ca fumul unei gigantice cădelnițe. Tot ce se găsia în el, icoane, vestminte, scule sacre, prapure, lampe și cărți se prefăcură în cenușă; chiar clopotul se topi împreună cu argintul potirului... dar nu se mai găsi nici bucățică de metal printre ruine, căci peste noapte niște pravoslavnici Țigani, arheologi de soiul lui B., făcuseră *des fouilles* pe seama jupînului Moise.

In urma acestui sinistru, satul Mircești rămase fără biserică și fără preot, căci cea d'intîi dispăruse de pe pămînt ca să se retragă într'o lume mai pioasă și cel de al doilea se retrăsese... fără muștrare de cuget... în codrii Vasluiului, pe lingă Sianești. De-atunci sârmanii locuitori se găsiră fără adăpostul Domnului și consacrară crișmei toate zilele însemnate cu roș în calendarul ortodox. Beția se desvoltă în sat cu o repegiune și cu o proporție spăimîntătoare, ear jupînul Moisi se îngrașă ca un vițel de aur. Mortalitatea prin urmare progresa cu miseria, încît satul Mircești, care înainte era unul din cele mai înbelșugate din județul Roman, se prefăcea zilnic, într'o aglomerare de bordee ticăloase și de infirmii năruiți, otrăviți prin influența corosivă a vitriolului.

Un singur om ducea dorul bisericeii!.. Dascălal! Sârmanul, lipsit de sacra mulțămire de-a ținea isonul, se stîngea pe picioare, oftînd și jălînd pe poporenii. Ear cei-lalți locuitori își aduceau aminte de Dumnezeu numai cînd moartea bătea la ușa lor. Atunce se simța nevoe de preot, și pe ori-ce timp trebuia să aducă de pe la alte moșii cite un popă căzut de bătrînețe pentru ca să-i împărtășască și să-i îngroape. Adese-orî însă, sîntele daruri nu sosiau la vreme și bietul creștin muria fără împărtășenie.

Temerea iadului făcu în fine pe sătenii să doriască a avea o biserică. Ei se adresară lui Cogălniceanu, pe cînd era ministru, și cerură să le

¹ Din scrisorile lui Alecsandri, dăruite de d-l T. Maiorescu Academiei Romîne.

dee de pomană o hardughie părăsită din nu știu care sat, obligându-se ei a o transporta la Mircești și a o reclădi pe locul bisericei celei arse. Autorisarea li se acordă și într'o bună dimineață, locuitorii, cu mic cu mare, se duseră, noi Argonauți, să ridice pe sus materialul zisei hardughii. Acolo ei găsiră o serioasă împotrivire din partea proprietarilor ei; o luptă homerică se începu, luptă în care armele lui Achil erau înlocuite prin ciomege, și după câteva preschimbări de argumente ad hominem, Mirceștenii, susținuți prin sacral avânt al credinței, luară în triumf obiectul expediției lor.

Iată dar materialul adus!... Dascălul uimit, varsă lacrimi de bucurie, lacrimi care negreșit se vor găsi la judecata cea de pe urmă, înșirate ca niște mărgăritare, și fiind el dulgher, se apucă de clădit noul locaș al lui Dumnezeu. Un an întreg de zile el nu lăsă barda din mină și în sfârșit el vede monumentul în picioare. Cine poate spune simțirea lui de mândrie! Numai arhitectul parlamentului și d. Garnier, arhitectul operei din Paris, ar putea să-și dea seamă de satisfacerea dascălului Constandin!

Însă! Ast-fel e lumea! Nicî o fericire fără acel teribil însă! Aici începe o nouă serie de mahniri pentru bietul dascăl. Clopotnița e ridicată, dar îi lipsește clopot. Altarul e gata, dar, îi lipsesc scule!... Și satul e sărăcit de jupinul Moisi și jupinul Moisi vede fără entusiasm clădirea unei biserici care e menită a-i smomi o parte din mușterii. Ce să facă? Aleargă la proprietarul moșiei, face un cuvînt elocvent prin care se înalță mai pe sus de Bossuet și proprietarul, fiind poet, se simte pătruns și dăruiește clopotul împreună cu sculele necesare.

Însă!... iar însă... usul cere ca să se sfințească biserica și pentru aceasta trebuiesc cărți, adică 12 Miniî, 1 Triod, 1 Penticostar, 1 Cazanie, 1 Tipicon etc. și toate aceste imprimare cu litere cirilice, căci dascălul nu știe să citească pe cele latine. În asemenea caz se află și preotul adus în Mircești, ca unul ce nu s'au adăpat de gramatica lui Cipar și de alte parascovenii academice. Unde să se găsească o asemenea bibliotecă paleo-ortodoxă?

Dascălul se înarmează cu toiagul călătorului și apucă a cutriera satele de pe 'np-ejur. El descopere în mai multe locuri cărți părăsite care nu mai servesc, dar care, fiind proprietatea Statului de fiind cu secularizarea averii bisericesti, nime nu se putea atinge de ele... cele sfinte! El mai descopere și alte cărți de vîndut... însă!!! prețul lor e mai presus de puterea sătenilor — 27 napoleonî — și, prin urmare, dascălul se întoarce desperat. Toate, toate gata, și să lipsească tocmai ce-i mai indispensabil! bietul dascăl suferă de un oltoic ascuns care îi roade inima. Sfintele Paști se apropie și el să nu cînte un «Hristos a înviat!» această idee îl usucă pe picioare.

Ce este acum de făcut pentru ca să scăpăm pe acest nou apostol de moarte și pe locuitorii de crăsmă?... Un simplu ordin al Ministrului de Culte către Episcopul de Roman sau chiar către Mitropolit ar face feri-

ricirea unui popor care simte nevoia de a reveni la obiceiuri mai creștinești. Acel ordin ar autoriza pe capii religiei să pue gratis la dispoziția bisericeii din Mircești o colecție întreagă de cărți, alegind din cele multe care stau în părăsire. Chiar în satul Gherăești, spune dascălul Costandin, sînt două rînduri de cărți, prin urmare după preceptele lui Hristos, s'ar putea face parte dreaptă, înzestrînd cu un rînd, templul, Partenonul primitiv care atrage admirarea tuturor trecătorilor pe la stația Mircești.

Eată, iubite Domaule Maiorescu, odissea Bisericeii de aici. Fiți buni de recompensați ostenele meritorie a dascălului Constandin și a contribui prin darul de cărți necesare la scăparea sufletului (!) unui popor de oameni din ghiarele lui... Moisi... Vreă să zic al lui Satan. Numele d-v, va fi pomenit în toate zilele alătura cu ale ctitorilor și negreșit veți simți o adîncă mulțumire gîndind că ați dat viață nouă isonului ce de mulți ani șade înădușit în peptul interesantului dascăl Constandin din Mircești.

În încredere că veți lua în considerare această cerere a locuitorilor cu care trăesc în cea mai bună armonie și că veți pune la cale înzestrarea bisericeii lor cu cărțile de rugăciune înainte de Florii, vă rog să scuzați lungimea acestei scrisori și să primiți simțirile mele de sinceră amicie.

V. ALECSANDRI.

NOTIȚE

O foaie literară de provincie (Paloda literară). — La Birlad, ca anexă la o gazetă politică, *Paloda*, a început să apară o foaie literară: *Paloda literară*, pe care o conduce poetul D. Nanu, care a dat frumoase bucăți mai ales «Convorbirilor literare». Declarațiile d-lui Nanu sînt bine scrise și adevărat însuflețite de intenții bune. E vorba, adecă, de a se încerca la Birlad o mișcare literară de provincie, care ar folosi mișcării literare generale a neamului nostru.

Ca ilustrație se dau cîteva bucăți în prosă și versuri care sînt în cea mai mare parte slabe.

Căci iată unde d. Nanu judecă greșit. Viață culturală, literară trebuie de sigur în provincia de la Birlad, ca și în aceia de la Hirșova. Pentru aceasta trebuie societăți de lectură, conferințe folositoare și fără pretenții sau mici scopuri de vanitate, trebuie adunarea de lucruri interesante într'un început, ori-cît de modest, de museu ținutal. Dacă provincia de la Hirșova sau de la Birlad vrea să îndeplinească și o misiune *productivă* în mișcarea literară, atunci să adune în revista pe care ține și poate s'o aibă datine, poesii populare și — îndrăznesc a scrie, căci lumea, oricum, s'a mai cultivat de o vreme — hîrtii vechi. Cu acestea și cu ce pot da doi-trei oameni de talent, așezați durabil sau vremelnice în localitate, se poate face un lucru și interesant și folositor — și cu totul serios.

Dar să se dea prilej mediocrităților încrezute din partea locului, și altora din alte părți de loc, de a-și tipări veșnicile încercări, asta nu! Cui poate folosi așa ceva?

Paluda literară e la No. 1. Nu s'a ales cum va fi, și cuvîntul-înnainte e călduros și cuprinde adevărări. Ea poate să urmeze în cea d'întăiu direcție, și atunci am putea fi recunoscători celor ce au întemeiat-o și o susțin.

* * *

N. IORGA

«**Alexandrițiune**». — Bardul de la Mircești n'a avut cunoștințe filologice. «Dicționarul grotesc», publicat în 1869 în «Convorbiri», e singura sa operă originală cu citeva teorii de limbă. Dar nici cu teoriile din acest hazliu vocabular al său n'a avut succes în toate punctele. «Onor» și «resbel» nu s'au putut încetățeni. Au rămas și «considerațiunile», «aparițiunile» și alte «contribuțiuni» de-ale «pedanților romîni, aceste cloante infernale», numai «ciune» s'a coborît în neagra vecinicie, pe urmele altor «aberăciuni» ale romanticilor noștri filologi.

În jurul acestui «ciune» Alexandri a purtat o adevărată cruciadă. El nu lupta în numele științei, ci, ca poet cu inspirațiuni din literatura populară și ca bun cunoscător al graiului țerănesc, se conducea de-un principiu estetic, clar formulat în următoarele cuvinte: «Eu sint de părere să respectăm armonia limbei, să ne conducem de *notele ei melodioase* și să o ferim de tot ce ar produce cacofonii în concertul ei... Așa trebuie să lepădăm pe *ciune* și pe *țiune*, ca niște sunete disgratioase, care, înmulțindu-se, prefac armonia limbei noastre într'o țiuitură chinezească» (Conv. Lit., XXIX, p. 416).

De dragul armoniei a scris o serie de glume și de jocuri de cuvinte, unele foarte nimerite, în potriua lui *ciune*. În scrisori către prietenî, îndeosebi în cele către d. I. Negruzzi, se plînge de «elucubrăciunile ciuniste» ale Bucovinenilor și Ardelenilor, pe care îi numește Beoțieni și Satane.

Foarte reușite sînt cite-va glume din comedia «Rusaliele», cu *sclămăciunile* profesorului latinist Galuscus :

«Susană, ești belă, ești chiar florelinte
Ș-a tale belețe mă scoate din minte...

Humorul din «Rusalii» culminează în următorul dialog contra lui «ciune» :

GALLUSCUS : Ești pentru năciune
O perturbaciune
Abominăciune
Și ecseraciune
Om fără de răciune
Plin de abominăciune
Ducî la perdiciune
Pe biata năciune.

RĂSORĂTESCU : Ciune, ciune, ciune,
Dute'n naibaciune
Ești o scăpăciune
Din balamuciune...

De curînd am mai găsit la «Academie» o scrisoare a lui Alexandri, adresată lui Pantazi Ghica, cu un conţinut anti-ciunist ce poate sta alături de îngînările lui Galluscus. Eată juvaerul :

Mirceşti. 19 Nov., 1868.

Moncher *Pantaziîiune*,
 Nu fi cu uitaîiune
 Că am o citaîiune
 La nalta cassaîiune
 La 25 Noemvrie !
 Am toată speraîiune
 De buna succesîiune
 In al meu procesîiune.
 Te sărut cu amiciîiune :

V. ALEXANDRIŢIUNE...

Nu m'am putut informa dacă Alexandri a cîştigat procesul, dar cu «ciune» ştiu că a avut «succesîiune».

IL. CHENDI.

* * *

Educaţie artistică în şcolile secundare.—Cu prilejul serbării zilei de 24 Ianuarie la Seminariul Pedagogic Universitar, s'a putut vedea cu bucurie cum prin sîrguinţa profesorilor noştri secundari s'ar putea porni o sănătoasă educaţie artistică, ale cărei urmări ar fi nepreţuite pentru armonioasa dezvoltare a minţilor şi inimelor tinerleor vlăstare.

Anume, iată de ce e vorba : prin dragostea pentru muzică ce a ştiut să le insufle elevilor săi, d. Cordoneanu, maestrul de muzică al Seminarului Pedagogic ajuns la aceste rezultate : mai toţi elevii pot să cînte, aşa că afară de unul, doi, întreaga populaţie şcolară a seminarului, de peste 70 de elevi, alcătueşte corul pe trei şi patru voci care poate fi condus, nu numai de maestru ci şi de fie-care din elevii clasei celei mai înaintate, a III-a, la Seminar.

Muzica nu li se predă teoretic, ci practic : elevii învaţă să cînte împreună şi, conduşi de cei mai mari dinşii, pe lingă că se deprind cu disciplina, dar cîştigă şi o dragoste deosebită pentru un studiu ce le cere atît de puţine silinţe. Resultatul e că iniţiativa aşa zicînd *inter-scolară* e aţîţată, iar gustul artistic se dezvoltă puternic în această direcţie.

Încununarea operei de educaţie artistică în ramura muzicii e făcută în ultima clasă a şcolii, unde sînt elevii cei mai înaintaţi. Aceştia nu ştiu din ale maestrului numai conducerea unui cor — lucru evident destul de greu şi acesta —, dar sînt deprinşi a citi cu uşurinţă şi a desface în elementele ei ori-ce frasă musicală li s'ar da. Aceasta în urma unui exerciţiu continuu poate duce la punerea pe note a melodiilor ce se prind din auz numai, cum sînt de pildă frumoasele noastre cîntece populare, dintre care cea mai mare parte sînt necunoscute compositorilor noştri musicali.

O astfel de educaţie artistică, de care noi aceştialaltî am fost cu totul

lipsiți, e numai decît trebuitoare în școlile noastre, și pilda d-lui Cordonanu ar trebui urmată de cît mai mulți din maștrii noștri secundari, mai ales din provincie, nu numai în cît privește musica, dar încă, tot așa de bine, pentru desen și lucru manual.

E destul de cînd artele se predau teoretic în învățămîntul secundar și cu așa de puțină isbîndă —; calea practică trebuie luată și în această ramură de educație, care, mai pre sus de toate, ar trebui să fie națională.

* * *

O chestie de sintaxă latină de EUGEN LOVINESCU, București, Tip. «Grivița», 1904, 46 pp. în 8°.

Acum trei ani d. prof. I. Dianu a scris un studiu de 53 pp. asupra lui *Si condițional* în Sintaxa latină. D-sa, basat pe mai multe exemple interpretate *anume* pentru dovedirea tecriilor *noi* la care ținea, găsise alte explicări pentru cestiune, decît cele în deobște admise. D. Lovinescu, sprijinindu-se acum pe un întins material critic, reia exemplele d-lui Dianu cu privire la propozițiunile condiționale și, examinînd din nou cestiunea, care, precum se știe, e una din cele mai interesante din sintaxa latină, găsește că vechea sintaxă, «așa cum o cunoaștem cu toții», dă suficiente explicări pentru ca să nu mai fie nevoie să recurgem la «argumentările și interpretările subtile» ce ar fi — evident — de nevoie, altminteri.

Studiul d-lui Lovinescu e destul de bine înlănțuit și interesant scris, pentru a fi cetit cu plăcere de toți cei ce se pricep în ale sintaxei latine.

V. PIRVAN.

RĂSPUNSURI

Mircea S., Craiova. — «Farmecul clipelor perdute» nu se resimte în poesia d-tale. Ori-ce fericire e «efemeră». Poate mai tîrziu să-ți suridă. Sperează.

Mit., Iași. — *Ohne*, București.

Th. S., Severin. — Sentințe? «Cea din urmă noapte» să nu-ți fie cea mai frumoasă iluzie, dar de sigur, cel din urmă manuscris ce ne trimiți nouă.

Minona. — Ce răutăcioasă sunteți! Mai multă sare n'ar strica, nici în bucătărie, nici în epigramele trimise. Cînd bucatele sunt sărate... știți ce înșamnă!

N. I. Steph., Loco. — «Imagini sdrențuite!» Nu mai veniți!

C. A. F., Focșani. — Dacă publicați volumul, conservați-le pentru d-v., ca cetitorii să le cunoască de-a dreptul din volum.

N. Zenide. — «Dar vai!» — «Zadarnică-i voința!»

I. G. S., Iași. — Suntem pentru «casul contrar», dar fără a aproba ideia de-a scoate volumul, căci nu v'ar alina întru nimic «durerea și miseria».

«In tavernă». — Prea e «după natură!» Nu se potrivește.

Vladaia. — Genul ne place, — dar «așa cum e» n'are «putere de-a trăi».

RED.